

ความงามของพุทธปฏิมามหายาน สมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ ประเทศจีน

The beauty of Mahayana Buddhism Northern Wei Dynasty, China

วันชัย แก้วไทรสุน¹

บทคัดย่อ

ความงามของพระพุทธรูปแต่ละช่วงสมัยนั้น มีความงามขององค์พระพุทธรูปที่แตกต่างกันเป็นเรื่องของรสนิยมในสมัยนั้น รสนิยมนี้เกิดจากความเชื่อในทีนี้คือความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนา มหายาน ความเชื่อในคัมภีร์พระสูตร การปกครองของบ้านเมือง ความเป็นอยู่ของชาวเมือง ภูมิประเทศ ความรู้ของช่างผู้สร้าง วัสดุที่หาได้ที่นำมาใช้ในการสร้าง และตัวอย่างผลงานที่เคยสร้างมาก่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้รูปแบบของความงามองค์ปฏิมา มีรูปแบบของความงามเกิดขึ้น และต่างกัน ในสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือเป็นราชวงศ์ที่เป็นเผ่าเร่ร่อน มีอายุร้อยกว่าปี มีบ้านเมืองอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีน ในช่วงเวลานั้นเกิดการแตกแยกหลายราชวงศ์ แต่ราชวงศ์เว่ยเหนือ กลับมามีอำนาจปกครองประเทศได้ การปกครองประเทศที่สังคมชาวจีนในขณะนั้นยังมีความเชื่อใน ศาสนาขงจื้อและศาสนาเต๋า ส่วนศาสนาพุทธยังไม่เจริญรุ่งเรือง ทำให้ราชวงศ์เว่ยเหนือได้ใช้ความ เชื่อทางพุทธศาสนา มหายานเป็นศาสนาประจำชาติปกครองอาณาจักร ถึงแม้ว่าครั้งหนึ่งถึงต้องเผ่า ทำลายให้ความเชื่อหมดไปเพราะสถาบันการปกครองอาจไม่มั่นคง อย่างไรก็ตามแต่ความเชื่อพระพุทธร ุทธศาสนา มหายานกลับมาเป็นศาสนาประจำอาณาจักรอีกครั้ง ซึ่งสิ่งที่ยืนยันได้คือการสร้างองค์พระ ศากยมุนีและพระเมตไตรยะ ที่เกิดรูปแบบทางความงามขององค์ปฏิมาช่วงแรกมีขนาดใหญ่ ความงาม เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะภายนอกกับพื้นถิ่น ตัวอย่างคือถ้ำหยุนกังหมายเลขที่ 16-20 ช่วงที่ สองกลับมีความงามทางศิลปะพื้นถิ่นเป็นของตนเองมากขึ้น ด้วยเหตุที่นิยมวัฒนธรรมของจีน ดัง ตัวอย่างที่ถ้ำหยุนกังหมายเลข 5-6 และถ้ำปินหยาง ส่วนถ้ำบริเวณนอกเมืองหลวงมีทั้งความงามที่ นิยมวัฒนธรรมของตนและมีอิทธิพลศิลปะภายนอกผสมกันอยู่

คำสำคัญ: ความงาม พุทธปฏิมา เว่ยเหนือ

¹ ดร., อาจารย์พิเศษ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

The beauty of Buddha sculpture in each period is different as a matter of taste in those days. This taste from the belief herein is the belief in Mahayana Buddhism, a belief in scriptures, rule of the people, the way of life of the townspeople, the landscape, the knowledge of the builders, obtainable materials used to create, examples of previously created works. These are all elements that make the form of the Buddha's beauty. There are different and various forms of beauty. The Northern Wei Dynasty was a nomadic dynasty for over a hundred years. There is a city in the north of China. During that time, many dynasties were divided but the Northern Wei dynasty returned to rule the country. The rule of the country that Chinese society at that time still believed in Confucianism and Taoism. As for Buddhism, it has not yet prospered, causing the Northern Wei Dynasty to use Mahayana Buddhism as a state religion to rule the country. Even if, once, it had been burnt to destroy all faith because the institution of government may be unstable. However, Mahayana Buddhism became the state religion again that can be confirmed is the creation of the Buddha sculpture, Shakyamuni, the Maitreya, which formed the beauty of the first sculpture of a large size. Beauty is a combination of external and local art. An example is the Yungang Cave No. 16-20. The second period has more of its vernacular beauty. Because of the popular Chinese culture, for example, at Yungang Cave No. 5-6 and Pingyang Cave, the caves outside the capital have a mix of cultural and artistic influences.

Keywords: Beauty, Buddha sculpture, Northern Wei Dynasty

ความสำคัญของการศึกษา

พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น เมื่อพระเจ้าหมิงตี้ส่งทูตไปอินเดียใน พ.ศ. 608 ตรงกับราชวงศ์กุษาณะปกครองอินเดียบริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือ พระองค์ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ คัมภีร์ต่าง ๆ ตลอดจนพระสงฆ์เข้ามายังประเทศจีนขณะนั้น ในขณะเดียวกันก็มีการนำเอาประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ามาเป็นต้นแบบในการสร้างรูปเคารพ ศาสนสถาน ปรัชญาและเรื่องราวเนื้อหาที่เกี่ยวข้องอินเดียโดยตรง แต่ในสมัยราชวงศ์ฮั่น ประชาชนยังให้ความสำคัญน้อยอยู่ จวบจนถึงสมัยลี้บหวางศ์พุทธศาสนาเริ่มมีความเจริญขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สมัยราชวงศ์เป่ย์เว่ยหรือเว่ยเหนือ เป็นราชวงศ์แรกของช่วงสมัยราชวงศ์เหนือใต้ พระพุทธศาสนา

เริ่มแพร่หลายสืบเนื่องจากสมัยลิบหราชอาณาจักร ชาวพุทธในสมัยนี้เริ่มสร้างประติมากรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก สมัยเว่ยเหนือนี้จึงมีความสำคัญสมัยหนึ่งที่เกิดศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา มหายาน มีความงามของรูปแบบทางศิลปกรรมที่น่าสนใจ น่าจะศึกษาถึงรายละเอียดของความงาม ซึ่งเป็นช่วงเวลารับต่อจากอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาตามเส้นทางสายไหมและเป็นรูปแบบของความงามที่จะส่งต่อในชั้นหลัง จนได้พัฒนาการความงามของประติมากรรมไว้ในสมัยราชวงศ์ถัง ดังนั้นในการศึกษารูปแบบของความงามพระพุทธปฏิมากรรมสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาอีกเรื่องหนึ่ง ผู้เขียนลำดับการศึกษาเริ่มจาก 1.ประวัติสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ 2. คติความเชื่อในพระสูตรพุทธศาสนา มหายาน 3. รูปแบบและความงามของพุทธปฏิมาที่สำคัญ 4.วิเคราะห์ความงามของรูปแบบพุทธปฏิมาสมัยเว่ยเหนือ 5.สรุปผล 6.ข้อเสนอแนะในการศึกษา ตามรายละเอียดดังนี้

1.ประวัติสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ

ในสมัยหนานเป่ย์ฉาวหรือราชวงศ์เหนือราชวงศ์ใต้ เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 963-1124 รวมอายุ 162 ปี หลังจากราชวงศ์จิ้นหมดอำนาจลงในปี พ.ศ. 963 ประเทศจีนแตกแยกออกเป็น 2 ภูมิภาค แบ่งเป็นกลุ่มภาคเหนือและภาคใต้ สำหรับทางภาคเหนือมีราชวงศ์ปกครองสืบต่อกัน 5 ราชวงศ์ ราชวงศ์แรกคือ เป่ย์เว่ย หรือเว่ยเหนือ (พ.ศ.929-1077) ราชวงศ์ที่สองตงเว่ยหรือเว่ยตะวันออก (พ.ศ.1077-1093) ราชวงศ์ที่สามเว่ยตะวันตก (พ.ศ.1078-1109) ราชวงศ์ที่สี่เป่ย์ฉีหรือฉีเหนือ (พ.ศ.1093-1120) และราชวงศ์ที่ห้า เป่ย์โจวหรือโจวเหนือ (พ.ศ.1100-1124) จีนเรียกระยะเวลาทั้งห้าราชวงศ์นี้ว่า เป่ย์ฉาว (ราชวงศ์เหนือ) (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2531, 8)

ราชวงศ์เว่ยเหนือ (Northern Wei) ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 929-1077 ก่อตั้งโดยเผ่าทัวป่า (Tuoba) หรือเรียกอีกชื่อว่ายี่นเป่ย์ เป็นชนเผ่าเร่ร่อนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนทางตอนเหนือของจีนต่างก็มีต้นกำเนิดที่ไม่แน่นอน ภาษาของพวกเขาคือกลุ่มเตอร์กซึ่งนักวิชาการได้เสนอว่าบรรพบุรุษของพวกเผ่าทัวป่า สามารถโยกไปถึงพวกเตอร์กและพวกชาวมองโกลหรือพวกขงหนู ซึ่งต่อมาเผ่าทัวป่าได้เป็นประมุขชนเผ่าชาวเซี่ยนเป่ย์ 36 ชนเผ่า ชนเผ่าชาวทัวป่านั้นไม่ใช่ชาวจีนอันได้ทำการพิชิตเมืองเล็ก ๆ ทางตอนเหนือของจีนที่อ่อนแอลงได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 ชาวทัวป่าจึงได้นำชื่อโบราณของพวกเว่ย (Wei) มาสู่อาณาจักรของพวกเขาและได้สร้างเมืองหลวงขึ้นคือ เมืองผิงเฉิง (Pingcheng) ปัจจุบันคือเมืองต้าถง เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้กับบ้านเกิดของชนเผ่าของพวกเขา (Wei dynasty : online) (ดูภาพที่ 1-2 ประกอบ)

ในสมัยเว่ยเหนือมีกษัตริย์ปกครองทั้งหมด 13 พระองค์ (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2531, 429) เริ่มจากจักรพรรดิเต้าหู่ตี้ พ.ศ. 929 ถึงจักรพรรดิเสี่ยวู่ตี้ ราชวงศ์เว่ยเหนือสิ้นสุดเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ในปีพ.ศ. 1077 รวมระยะเวลาประมาณ 147 ปี ในบทความนี้จึงขอเสนอเฉพาะองค์จักรพรรดิที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองและมีผลต่อรูปแบบศิลปกรรมเท่านั้น

จักรพรรดิองค์แรกคือ จักรพรรดิเต้าหู่ตี้หรือเต้าหู่ตี้ ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 929-952 ทรง

เลี่ยมใสในพระพุทธศาสนา ปกครองจีนทางตอนเหนือ ในขณะที่ชาวจีนอันนั้นนับถือเต๋าและขงจื้อ เป็นวิถีในการดำเนินชีวิต พระองค์จึงทรงนับถือพระพุทธศาสนา ที่หลังไหลจากอินเดียผ่านเอเชีย กลางเข้ามา ประกอบกับเป็นยุคแห่งสงครามชนเผ่าและประชาชนอยู่ในภาวะสงคราม พระองค์จึง ทรงนำพระพุทธศาสนาที่สอนเรื่องกรรมและชีวิตในภพเวียนว่ายมาใช้ปกครองอาณาจักร ซึ่งชนชั้นปกครอง ได้สนับสนุนพระองค์ในการนำพระพุทธศาสนาไปปกครองราชอาณาจักร (ปริวัณน์ จันทร, 2551 , 49-50)

ช่วงสมัยนี้ยังไม่มีโครงสร้างการบริหารประเทศที่ชัดเจน จึงต้องพึ่งพาการบริหารประเทศจาก การให้คำปรึกษาจากชาวจีนชื่อ ชุยเฮ่า (Cui Hao) (พ.ศ. 924-993) เป็นผู้ให้คำแนะนำวิธีการบริหาร ราชอาณาจักร ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจมีการทำฟาร์มและนำเอาวัฒนธรรมสังคมจีนอันมาใช้ ทำให้ชาวทัวปา (Tuoba) พบว่าตัวเองนั้นกำลังพัฒนา มีสนิมหฐุ ซึ่งเป็นลักษณะแบบชนชั้นสูงที่มีรัศมีแบบขุนนางจีน รวมกับการนับถือพุทธศาสนา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชนเผ่า (Britannica.com : online)

จักรพรรดิหมิงหยวนตี้หรือทัวปาชื่อ จักรพรรดิองค์ที่สองครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 952-966 ในสมัยของพระองค์มีพระภิกษุนามว่า ถานเย่า (Tan yao) ท่านเดินทางมาจากดินแดนเหลียงโจว ทางภาคตะวันตก มาขออนุญาตจักรพรรดิหมิงหยวนตี้เจาะคูหาถ้ำ เพื่อสร้างวัดสำหรับปฏิบัติธรรม และฝึกสมาธิ จากหลักฐานบันทึกเว่ยชู่ ว่ามีการสร้างถ้ำหุนกั๋ง ห้าคูหาแรก (ถ้ำที่ 16-20) โดยเจาะ เข้าไปในผนังภูเขาหวิโจวใกล้กับเมืองหลง ซึ่งภูเขาถ้ำนี้ของจักรพรรดิหมิงหยวนตี้ พระองค์เคยเดิน ทางมาบูชาบรรพบุรุษถึงเจ็ดครั้งด้วยกัน (ปริวัณน์ จันทร, 2551, 51) ตลอดรัชกาลนี้ยังไม่ได้สร้างได้ แต่เพียงขออนุญาตสร้างไว้

จักรพรรดิไท่หวิตี้หรือทัวปาเถา จักรพรรดิองค์ที่สามครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 967-995 สามารถพิชิตดินแดนเหลียงโจวได้ทางภาคตะวันตก (ปัจจุบันคือเมืองหวิเว่ย) แต่พระองค์ทรงวิตก ว่าอาณาจักรอาจอ่อนแอได้เมื่อประชาชนอาจหนีไปบวชเพื่อหลบหนีการเกณฑ์ทหาร ทำให้ทางการ ขาดกำลังพลและผลิตผลทางเศรษฐกิจ โดยพระองค์มีที่ปรึกษาชื่อ ชุยเฮ่า (Cui Hao) นับถือเต๋าเป็น ผู้สนับสนุนพระองค์ (Wei-dynasty : online) และในปี พ.ศ. 989 ที่ปรึกษาชุยเฮ่า (Cui Hao) จึง สนับสนุนพระองค์ให้ทรงกวาดล้างผู้สนับสนุนและทำลายวัดพุทธเป็นจำนวนมากลง (ปริวัณน์ จันทร, 2551, 50) นอกจากนั้นยังได้ประหารชีวิตพระสงฆ์ แม่ชี และทำลายหนังสืออีกด้วย (Wei-dynasty : online)

จักรพรรดิเหวินเจิงตี้ จักรพรรดิองค์ที่ห้า ครองราชย์ในช่วง พ.ศ. 995-1008 มีการกล่าวหาว่า ถ้ำ หุนกั๋งหมายเลข 16 อุทิศถวายให้กับพระองค์ พระองค์ขึ้นครองราชย์ต่อจากองค์ที่สี่ จักรพรรดิ หนานอันหวัง การสร้างถ้ำห้าถ้ำแรกนี้สร้างขึ้นในสมัยของพระองค์ โดยพระภิกษุถานเย่า ใช้เวลา สร้าง 6 ปี สร้างระหว่าง พ.ศ. 1003-1008 (ปริวัณน์ จันทร, 2551, 52)

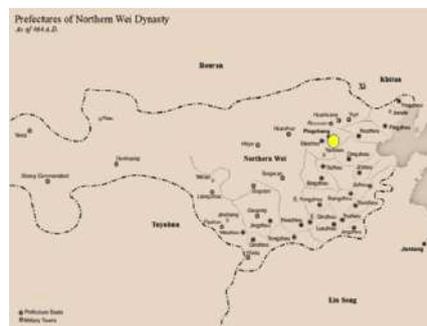
จักรพรรดิเสี่ยวเหวินตี้ องค์ที่หกของราชวงศ์เว่ยเหนือในปี พ.ศ. 1037 พระองค์ได้ปฏิรูป ทางการเมืองที่เรียกว่าสมัยไท่เหอ (Taihe period) พระองค์ทรงย้ายเมืองหลวงจากผิงเจิงไปยังเมือง ลวิหวาง จุดประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้คือ เพื่อทำให้ชีวิตคนทัวปาให้รู้จักว่าเหมือนเป็นชาว อื่น พระองค์เจตนาที่จะรวมศูนย์ของรัฐ และเพื่อทำให้รัฐที่มีหลายเชื้อชาติสามารถปกครองได้ง่ายขึ้น

โดยใช้นโยบายบังคับให้ประชากรพูดภาษาและการสวมใส่เสื้อผ้าแบบจีนอัน บังคับให้คนของตนเอง ยอมรับสกุลจีน ยอมรับการแต่งงานระหว่างเซียนเป่ยกกับชาวอื่น เปลี่ยนตระกูลทั่วไปเป็นตระกูล หยวน และในขณะเดียวกันเมืองหลวงก็ยังเป็นแบบอนุรักษนิยม (Britannica.com : online)

ความเจริญทางพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเมื่อเมืองลั่วหยาง กลายเป็นศูนย์กลางสำคัญของ พระพุทธศาสนา ในภาคเหนือ มีอารามทางพุทธศาสนาจำนวนมากถูกสร้างขึ้นหลัง พ.ศ.1038 ที่ถ้ำ หลงเหมินมีถ้ำกว่า 2,300 แห่งใช้เวลาสร้างกว่า 400 ปี (Longmen Grottoes, 2000, 14)

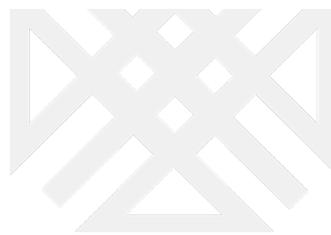
ภาพที่ 1 แผนที่ราชวงศ์เว่ย์เหนือและประเทศเพื่อนบ้าน ที่มา: Northern Wei : online

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงอาณาเขต ราชวงศ์เว่ย์เหนือ ที่มา: Northern Wei : online

2.อิทธิพลพุทธมหายานและความเชื่อในพระสูตรที่สำคัญ

ในการศึกษาความงามรูปปฏิมาพุทธมหายานสมัยราชวงศ์เว่ย์เหนือ จำกัดเนื้อหาที่จะศึกษา เฉพาะรูปแบบของพระศากยมุนีและพระเมตไตรยจะเป็นหลัก รูปพระศากยมุนีในสมัยนี้ ปรากฏรูปแบบพระพุทธรูปประทับนั่ง พระหัตถ์ขวาทำปางประทานอภัย พระหัตถ์ซ้ายทำปางประทานพรและ จับชายจีวรไว้ เบื้องหลังของพระพุทธรูปบางครั้งมีประภามณฑลซึ่งมีรูปสลักของพระอดีตพุทธ 7 องค์ ด้านหลังเป็นภาพสลักนูนต่ำเล่าเรื่องพุทธประวัติ ที่ฐานสิงห์นิยมสลักรูปเหมือนของผู้สร้างเอาไว้ด้วย (ผาสุข อินทราวุธ, 2543, 187)

การสร้างรูปแบบพระเมตไตรยะ เริ่มมีความนิยมเมื่ออาจารย์ธรรมรักษ์ได้แปลพระสูตรเมตไตรยะ-วยาकरणะ (Maitriya-Vyakarana) ออกเป็นภาษาจีนเมื่อ พ.ศ. 846 และอาจารย์กุมารชีพได้แปลอีกใน พ.ศ. 943 ในสมัยนี้จึงนิยมสร้างรูปพระเมตไตรยะเป็นจำนวนมาก

2.1 อิทธิพลพระพุทธศาสนาหายาน เริ่มเกิดขึ้นในประเทศจีนเมื่อพระเจ้ามิ่งตี้ส่งทูตไปอินเดียเมื่อปี พ.ศ. 608 ตรงกับราชวงศ์สุยตอนปกครองอินเดียทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ พระพุทธศาสนามีความเจริญเรียกว่าศิลปะคันธาระ พระองค์ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุและพระคัมภีร์ต่างๆ ตลอดจนพระสงฆ์ คณะทูตได้อัญเชิญขึ้นม้าขาวมายังเมืองหลวงลกเอียง (โล่หยาง) ในมณฑลเหอหนาน จนถึงพุทธศตวรรษที่ 8 พุทธศาสนาเริ่มเป็นที่นับถือมากขึ้น และเมื่อสิ้นสุยราชวงศ์จีนใน พ.ศ. 858 มีวัดมากกว่า 180 วัด (ผาสูช อินทรารูธ, 2543, 179)

หลังสมัยราชวงศ์ฮั่นได้เกิดสงครามอย่างต่อเนื่อง ประชาชนลำบากจนขาดหลักยึดมั่นทางจิตใจ หันไปศรัทธาศาสนาเต๋าเรื่องไสยศาสตร์ โชคลาภ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น และในจีนเดิมยังมีปรัชญา ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างสมบูรณ์ ทำให้ประชาชนบางส่วนหันมานับถือพระพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าให้สันติสุขอันแท้จริง แต่ก็ยังถูกขัดขวางด้วยเพราะว่าเป็นศาสนาของคนต่างชาติ และเป็นศาสนาของผู้ยากไร้ จึงเกิดความวุ่นวายในสมัยสามก๊ก ซึ่งต่อมาในสมัยราชวงศ์เหนือได้ ประชาชนจึงหันมามีความเชื่อในพระพุทธศาสนาหายานเป็นจำนวนมาก (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2531, 88)

ต่อมาสมัยราชวงศ์จีน พระพุทธศาสนาแพร่ไปยังประชาชนทั่วไป พระธรรมทูตจากเอเชียกลาง และจากอินเดียได้จาริกเข้าสู่ประเทศจีนจำนวนมาก ทำให้ศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรืองช่วงสมัยนี้มีท่านหลวงจีนฟาเหียน เดินทางไปศึกษาภาษาสันสกฤตและพระธรรมวินัยควบคู่กันไป ท่านกลับสู่จีนในปี พ.ศ. 957 นอกจากนี้ยังมีท่านกุมารชีพท่านได้รับการยกย่องว่าเป็น พระตรีปิฎกธราจารย์ ทำการแปลพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรมมากกว่า 300 ผู้ และแปลศาสตร์ต่าง ๆ ของฝ่ายศูนยตวาทีน ทำให้ปรัชญาamayมิกเจริญแพร่หลาย และท่านยังแปลคัมภีร์สัตยลิตศาสตร์อีกด้วย จึงทำให้ประชาชนได้หันมานับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น (พระพุทธศาสนาในจีน : online)

สิ่งที่จะบ่งบอกต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาหายานในสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ ได้ก่อให้เกิดแหล่งศิลปกรรม ประติมากรรมพุทธศาสนาหายานเป็นจำนวนมากที่สร้างขึ้นตามวัดถ้ำ

2.2 คติความเชื่อการสร้างรูปประติมากรรมก่อนเกิดราชวงศ์เว่ยเหนือ (สมัยเว่ยเหนือระหว่าง พ.ศ.929 -1077) และช่วงสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ มีคัมภีร์ที่สำคัญคือ

2.2.1 คัมภีร์สัตถธรรมปุณทริกสูตร มีนักวิชาการสันนิษฐานว่าต้นฉบับเดิมย่อมต้องมีอยู่แล้วใน พ.ศ. 693 จึงสันนิษฐานได้ว่า คัมภีร์สัตถธรรมปุณทริกสูตรน่าจะมีอายุไม่ต่ำกว่าพุทธศตวรรษที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ความคิดแบบมหายาน พัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้วในอินเดีย (สัตถธรรมปุณทริกสูตร : online) ท่าน วินเตอรินิตซ์ ยังได้เสนอความเห็นที่ พระนาคราชุนท่านได้อ้างถึงข้อความจากสัตถธรรมปุณทริกสูตรอยู่หลายตอน เพราะฉะนั้นต้นฉบับเดิมย่อมต้องเกิดขึ้นในอินเดีย ต่อมาในประเทศจีนมีท่านธรรมรักษ์ได้แปลพระสูตรในปี พ.ศ. 829 และท่านกุมารชีพแปลใน พ.ศ. 949 (ผาสูช อินทรารูธ, 2543, 183)

2.2.2 พระสูตรสุชาวดีวิญญสูตร คือพระสูตรที่เป็นการเตรียมตัวสุชาวดี กล่าวถึงรายละเอียดดินแดนสุชาวดี นำเสนอเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ศตวันตกและสวรรค์ของพระองค์ มีความนิยมในฉบับที่แปลโดยท่านกุมารสีพีใน พ.ศ. 945 (ผาสุข อินทรารุค, 2543, 184) พระสูตรนี้อาจให้ความเชื่อก่อนหน้าในสมัยเว่ยเหนือมาแล้ว เริ่มจากที่ท่านกุมารสีพีได้แปลพระสูตรขึ้น

จากการแปลคัมภีร์และพระสูตรข้างต้น ได้ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนา ซึ่งราชอาณาจักรมีความต้องการให้ชาวเมืองอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และผู้มีความเป็นนักรบ จึงทำให้ผู้นำอาณาจักรสร้างองค์พระศากยมุนีและพระเมตไตรยขึ้น จากคติความเชื่อของผู้ปกครอง และให้ประชาชนนับถือ นอกจากนั้นคัมภีร์ยังกล่าวถึงการเกิดพระโพธิสัตว์องค์ต่าง ๆ ที่จะคอยช่วยเหลือให้ผู้นับถือเกิดความกล้าหาญและไม่ให้เกิดความกลัว ประชาชนจึงเกิดความศรัทธา นับถือมากขึ้น

3. รูปแบบและความงามของพระพุทธรูปปฏิมาที่สำคัญ

พระพุทธรูปปฏิมาสมัยเว่ยเหนือ นักวิชาการได้จัดรวมเริ่มแรกจากสมัยฮั่นจนถึงสมัยเว่ยตะวันออก เป็นอิทธิพลแบบสมัยคันธาระสมัยตอนปลาย พระพุทธรูปองค์ใหญ่แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เป็นแบบแรกเริ่ม (Primitive) สืบเกิดจากพระเกศาทูมั่งมีร่องรอยคล้ายประติมากรรมศิลปะคันธาระ จีวรแบบสนิทธิพระวรกาย รอยยับรอยย่นของจีวรเป็นริ้วที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เป็นธรรมชาติแบบศิลปะมณฑุรา ฝีมือกรรมวิชัยไม่พัฒนาเท่าใดนัก (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2531, 123)

เพื่อการแยกแยะรูปแบบของประติมากรรมพระพุทธรูปเจ้าสมัยเว่ยเหนือ ให้ชัดเจนในเรื่องของความงามของพระพุทธรูปปฏิมา ในการศึกษาครั้งนี้จึงขอนำเสนอรูปแบบพระพุทธรูปปฏิมาจากถ้ำหยุนกั๋ง เป็นถ้ำที่ขุดขึ้นในพื้นที่เมืองหลงผิงเจิง (ต้าถง) ถ้ำป็นหยาง เมืองลั่วหยางเมืองหลวงที่สองของราชวงศ์ ถ้ำที่อยู่ในเส้นทางสายไหมนอกเมืองหลวง ที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองช่วงสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ ได้แก่ ถ้ำมั่วเกา และถ้ำปิงหลิง มาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.1. ถ้ำหยุนกั๋ง เป็นถ้ำที่พระภิกษุฉานเย่า ใช้เวลาในการสร้าง 6 ปี เริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ.1003 - 1008 มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาพบว่ามคติในการบูชาคือ “เคารพพระพุทธรูปและภักดีต่อองค์จักรพรรดิ” (Buddha Emperor) และยังเชื่อว่าการบูชาของจักรพรรดิแห่งราชวงศ์เว่ยเหนือมาจาก “การบูชาวิรูปุช” (ปรีวัฒน์ จันทร, 2551, 52 และดูใน Sue Wang : online) ซึ่งเรื่องนี้ อาจหมายถึง จักรวาทิน (chakravartin) หมายถึงกษัตริย์ผู้ชอบธรรมที่เปลี่ยนวงล้อแห่งธรรมะเปรียบเทียบกับพระเจ้าอโศกกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ซึ่งปกครองในอินเดียในพุทธศตวรรษที่ 3 (Northern Wei Dynasty : online)

พระภิกษุฉานเย่า สร้างถ้ำจำนวน 5 ถ้ำ ท่านได้สร้างถ้ำขึ้นเพื่อถวายองค์จักรพรรดิ 5 พระองค์แรก ปัจจุบันทางการกำหนดหมายเลขถ้ำที่ 16-20 ถ้ำหมายเลข 16 เป็นการสร้างขึ้นเพื่อถวายองค์จักรพรรดิเหินเจิงตี้ ถ้ำหมายเลข 17 เป็นการสร้างถวายแด่เจ้าชายจิงมู่ ถ้ำหมายเลข 18 สร้างอุทิศถวายจักรพรรดิไท่หวู่ตี้ ถ้ำหมายเลข 19 สร้างอุทิศถวายจักรพรรดิหิงหยวนตี้ และถ้ำหมายเลข 20 สร้างอุทิศถวายจักรพรรดิเต้าหวู่ตี้ ตามลำดับ

3.1.1. ถ้าหมายเลข 16 สร้างเป็นรูปพระศากยมุนีประทับยืนอยู่บนดอกบัว ความสูง 13.5 เมตร ยกพระหัตถ์ซ้ายเฉียงฝ่ามือเล็กน้อย ซ้ายพระหัตถ์ซ้ายมีจีวรวางพาดตกลงมาห่มจีวรแบบจีน ยาวคลุมเกือบถึงข้อพระบาททั้งสองข้าง ตั้งแต่ระดับพระอุระถึงพระบาทภาพสลักจีวรฟังทลายลงมา ด้านหลังพระเศียร และด้านหลังพระวรกายไม่เห็นประภามณฑลฟังทลายลงหมด พระโอษฐ์อมยิ้มเล็กน้อย พระกรรณยาวถึงพระอังสะ พระเศียรสลักหินเรียบและบนสุดเป็นมุ่นมวยผมอุษณีย์ชะโค้งมน พระเนตรใหญ่ มองตรง พระนาสิกโด่งเป็นสัน (ดูภาพที่ 3 - 4 ประกอบ)

ภาพที่ 3-4 พระศากยมุนี ถ้าหมายเลข 16

ที่มา: Wei-dynasty : online

3.1.2. ถ้าหมายเลข 17 เป็นการสร้างถวายแด่เจ้าชายจิงมู่ (สิ้นพระชนม์ก่อนขึ้นครองราชย์) สร้างเป็นรูปพระเมตไตรยะ ประทับนั่งไขว้พระบาท สูง 15.6 เมตร รูปพระเมตไตรยะภาพปัจจุบันโดยรวมชำรุดเลือนรางแล้ว เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งบนบัลลังก์ไขว้พระบาท พระพักตร์มีเค้าเหมือนกับถ้ำอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน ที่พระวรกายยังปรากฏรูปของจีวรเป็นริ้วลักษณะห่มเฉียง ด้านหลังไม่ปรากฏภาพสลัก ส่วนด้านข้างมีภาพสลักรูปพระโพธิสัตว์ และมีภาพพระพุทธรูปหลายขนาดจะเป็นขุมขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก (ดูภาพที่ 5 ประกอบ)

ภาพที่ 5 พระเมตไตรยะ ถ้ำหมายเลข 17 ประทับนั่งไขว่พระบาท
ที่มา: Yungang_Grottoes : online

3.1.3 ถ้ำหมายเลข 18 สร้างอุทิศถวายจักรพรรดิไท่ฮู่ตี้ พระพุทธรูปปางประทับยืนสูง 15.5 เมตร ห่มจีวรตามแบบศิลปะหยุนกั๋ง ที่จิ๋ววตกแต่งด้วยภาพสลักลวดลายเป็นรูปพระพุทธรูปขนาดเล็กพันองค์ สองข้างผนังสลักรูปพระสาวก 10 องค์ อิทธิพลตะวันตกศิลปะคันธาระ พระนาสิกโด่ง จีวรจีบเป็นริ้ว พระพักตร์รูปหน้าแบบตะวันตก (ดูภาพที่ 6-7 ประกอบ)

ภาพที่ 6-7 พระศากยมุนี ถ้ำหมายเลข 18
ที่มา : Yungang_Grottoes : online

ภาพที่ 8 พระศากยมุนี ปางประทานอภัย ถ้ำที่ 19
ที่มา: Yungang Grottoes : online

3.1.4. ถ้ำหมายเลข 19 สร้างอุทิศถวายจักรพรรดิหมิงหยวนตี้ เป็นรูปสลักพระศรีศากยมุนี ประทับนั่งบนบัลลังก์แบบตะวันตก (ห้อยพระบาททั้งสองข้าง) แสดงปางประทานอภัย พระพักตร์กลม พระเกศาเรียบ อุษณีชะโค้งมน พระเนตรใหญ่มองตรง ประดับหินหรือแก้วสีดำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระกรรณใหญ่ยาวถึงพระอังสะ ห่มจีวรแบบจีนเปิดกลางพระอุระ

การจัดองค์ประกอบถ้ำหมายเลข 19 ประดิษฐานพระศากยมุนีเป็นประธานองค์เดียว ตามผนังถ้ำสลักเป็นพระพุทธรูปขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก ด้านหลังพระประธานสลักเป็นลายวงกลม ปรับรูปอดีตพระพุทธรูป และรูปบุคคลนั่งชันเข่าหันหน้าเข้าหาพระประธานในท่าไหว้พระประธาน ทั้งซ้ายขวา รอบนอกประภาณณฑลเป็นลายเส้นโค้งแหลมสลักลวดลายเปลวเพลิง (ดูภาพที่ 8 ประกอบ)

3.1.5. ถ้ำหมายเลข 20 สร้างอุทิศถวายจักรพรรดิเต้าหู่ตี้ เป็นรูปพระพุทธรูปปางสมาธิสูง 13.7 เมตร พระพักตร์อิมเอบพระกรรณยาวจรดพระอังสะ พระเนตรฉายแววเมตตา พระนาสิกมีสันคม ห่มจีวรคลุมเปิดพระอุระ ที่พระอังสาขวามีจีวรพาด (ดูภาพที่ 9-10 ประกอบ)

ภาพที่ 9-10 พระศากยมุนี ถ้ำหมายเลข 20

ที่มา : Yungang Gattoes, online

3.1.6 ถ้ำหมายเลข 5 เป็นถ้ำที่สร้างขึ้นในสมัยจักรพรรดิเสี่ยวเหวินตี้ เป็นช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครอง พระพุทธรูปยังมีขนาดใหญ่ ปางสมาธิ รูปแบบของพระพักตร์ยังคงคล้ายกับหัวถ้ำแรก (ถ้ำที่ 16-20) แต่มีการปรับที่ชัดเจนตรงพระเกศาเริ่มเป็นเม็ด จีวรเป็นวัฒนธรรมจีนอย่างชัดเจน เปิดพระอุระเห็นจีบสอง พระวรกายยังสมบูรณ์ ใช้เขียนสีที่องค์พระพุทธรูป (ดูภาพที่ 11 ประกอบ)

ภาพที่ 11 พระประธานปางสมาธิ ในถ้ำหยุนกั๋งหมายเลข 5
ที่มา: Yungang Caves : online

3.1.7 ถ้ำหมายเลข 6 สร้างในสมัยเดียวกับถ้ำหมายเลข 5 เป็นถ้ำที่สร้างขึ้นในสมัยจักรพรรดิเสี่ยวเหวินตี้ เป็นช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครอง เป็นถ้ำเจดีย์สี่เหลี่ยม สลักเลียนแบบเครื่องไม้ พระประธานสลักในซุ้มคูหาปางประทานอภัย รูปแบบของพระพักตร์ค่อนข้างกลม พระขนงโค้ง พระเนตรมองตรง พระเกศาเริ่มเป็นเม็ด พระวรกายสมบุรณ์ ห่มจีวรเป็นวัฒนธรรมจีนอย่างชัดเจน เห็นสับง จีวรด้านในและรัดประคด (ดูภาพที่ 12 ประกอบ)

ภาพที่ 12 พระประธานปางประทานอภัย ในถ้ำหยุนกั๋ง หมายเลข 6
ที่มา: Yungang Caves : online

3.2 ถ้ำหลงเหมิน (Longmen Grottoes) ตั้งอยู่สองฝั่งของแม่น้ำอี (Yi He) อยู่ทางตอนใต้ของเมืองลั่วหยางประมาณ 12 กิโลเมตร มณฑลเหอหนาน คำว่าหลงเหมินแปลว่าประตูมังกร ถ้ำนี้เริ่มสร้างตั้งแต่สมัยเว่ยเหนือเป็นต้นมา จักรพรรดิเสี่ยวเหวินพระองค์ตัดตัดสินใจย้ายเมืองหลวงจาก ผิงเจิง (ต้าถง) จากทางเหนือลงสู่ใต้มาที่เมืองลั่วหยางในปี พ.ศ.1037 ต่อมาจักรพรรดิซวนหู่ ได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดาได้เริ่มก่อสร้างถ้ำป็นหยางขึ้น ถ้ำหลงเหมินจึงสร้างขึ้นภายหลังถ้ำหยุนกั๋ง

ถ้ำป็นหยาง (Binyang) เป็นส่วนหนึ่งของถ้ำหลงเหมิน เป็นถ้ำที่สร้างในปี พ.ศ. 1051 สร้างสมัยจักรพรรดิซวนหู่ เพื่ออุทิศถวายให้กับพระราชบิดาคือจักรพรรดิเสี่ยวเหวินและพระราชมารดาพระนางเหวินเจ้า ใช้เวลาสร้าง 24 ปี แต่เดิมนั้นในถ้ำมีการทาสีด้วยสีฟ้าสดใส สีแดง สีเหลือง สีเหลือง (ปัจจุบันสีเหลืองไปแล้ว) มีการสลักพระรูปศากยมุนี บางท่านกล่าวว่า เป็นรูปพระเมตไตรยะ (longmen-caves-luoyang : online)

การจัดองค์ประกอบขนาดด้วยพระสาวก พระโพธิสัตว์ พระประธานประทับนั่งสมาธิราบบนบัลลังก์สี่เหลี่ยม ยังปรากฏรูปสิงโตด้านหน้า 2 ตัวซ้ายขวา พระพักตร์มีลักษณะยาว ปางประทานอภัย พระเนตรใหญ่มองตรง อุณาโลมระหว่างพระขนง พระโอษฐ์บานยิ้ม พระกรรณยาวถึงพระหู พระหัตถ์ซ้ายมีชายจีวรพาดตกลงมา ห่มจีวรคลุมเปิดกลางพระอุระ จีวรยาวจรดถึงฐานของบัลลังก์ จีวรเป็นลวดลายเชิงเส้นและเชิงนามธรรม รูปแบบเหล่านี้เป็นแบบฉบับของสไตล์เว่ยเหนือ

ภาพด้านหลังของพระเมตไตรยะ สลักเป็นประภามณฑลแบบศิโรประภาและประภาวลี ศิโรประภาลายวงกลมกลีบบัว ลายประดิษฐ์ รัศมีประภาวลีเป็นลายเปลวเพลิง ด้านบนเป็นเส้นโค้งแหลม ประดับที่ผนังด้านหลังของถ้ำ นอกจากนี้ยังปรากฏรูปเทวดาและที่ผนังทุกด้านปรากฏรอยการเขียนสีประกอบ มีชาดกเล่าเรื่องภาพทำนวมิลเกียรติ และที่เพดานเป็นลายกลีบบัวเขียนสี (ดูภาพที่ 13-15 ประกอบ)

ภาพที่ 13 พระเมตไตรยะ (ศากยมุนี ถ้ำป็นหยาง)
ที่มา: Longmen Grottoes , 2000 : 14

ภาพที่ 14 ถ้ำป็นหยาง
ที่มา: binyang cave : online

ภาพที่ 15 ลายฉิวร พระประธานถ้ำปินหยาง จัดว่าเป็นแบบของเว่ยเหื้อ
ที่มา: Binyang cave : online

3.3 ถ้ำมั่วเกาเมืองตุนหวง เป็นถ้ำที่อยู่บนเส้นทางสายไหมอยู่ระหว่างทะเลทรายสองแห่ง ทางด้านทิศตะวันออกคือทะเลทรายโกบี ทางทิศตะวันตกคือทะเลทรายทาคลามากัน ถ้ำแรกขุดขึ้นในปี พ.ศ. 909 โดยพระที่ได้เดินทางมาถึงบริเวณนี้เห็นแสงสีทอง ความเจริญของถ้ำตุนหวงเริ่มขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9 – 19 (Agnew, Reed , Tevvy 2016, 4-5)

3.3.1 ถ้ำมั่วเกาหมายเลข 245 เป็นถ้ำที่สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 ตรงกับสมัยเว่ยเหื้อ สถาบันวิจัยตุนหวงกล่าวถึงถ้ำนี้ว่าเป็นถ้ำที่สวยงามที่สุดในสมัยพุทธศตวรรษที่ 10 ถ้ำนี้เป็นถ้ำเจติยะ มีเจดีย์สี่เหลี่ยมตั้งเป็นเสาในวิหารมีการปั้นพระพุทธรูปเมตไตรยะ ประดิษฐานในทำนองพระบาทไขว้ในซุ้มคูหา ภายในซุ้มมีประติมากรรมพระโพธิสัตว์และงานจิตรกรรมเขียนสีประดับตกแต่งภายในซุ้ม นอกจากนี้ผนังของวิหารมีการแกะซุ้มประดิษฐานพระโพธิสัตว์ ซึ่งเรื่องรูปพระโพธิสัตว์นี้ นักวิชาการมีการตีความว่าอาจเป็นรูปพระศากยมุนีหรืออาจเป็นรูปของพระเมตไตรยะก็เป็นได้ (mogao cave 254 : online) ที่ผนังมีการเขียนจิตรกรรมชาดก และที่เพดานตกแต่งด้วยลวดลายบัว พรณพฤษา รูปเทวดานางฟ้าประกอบ

ความสวยงามของพระเมตไตรยะ ประดิษฐานในซุ้มคูหานี้ เป็นรูปวงโค้งกรอบซุ้มประดับด้วยงานเขียนสีเขียว ฟ้า คราม ม่วง และสีเทา ทั้งประภามณฑลด้านหลัง สีส่วนรวมเป็นสีเขียว ฟ้า สีคราม เป็นสีโทนเย็น ทำให้องค์พระพุทธรูปโดดเด่นด้วยรอยยับของจีวรและสีจีวรเป็นสีน้ำตาล ห่มจีวรเปิดไหล่ขวา ส่วนที่เป็นสีขาวทางด้านขวาของพระพุทธรูป นักวิชาการกล่าวว่าเดิมน่าจะเป็นสีเหลืองมาก่อน สำหรับองค์พระพุทธรูปประทับนั่งไขว้พระบาท พระหัตถ์ทั้งสองชำรุดสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปางประทานอภัย พระเศียรเป็นมุ่นมวยผม อิทธิพลของศิลปะคันธาระ ส่วนสถูปเจดีย์ในถ้ำเจติยะสมัยอินเดียโบราณได้สร้างขึ้นก่อนแล้ว (ดูภาพที่ 16 ประกอบ) และให้อิทธิพลต่อศิลปะคุปตะในถ้ำเจติยะที่อชันต้า ที่มีการประดิษฐานพระพุทธรูปในซุ้มคูหาตัวอย่างถ้ำที่ 26 ของถ้ำอชันต้า เป็นต้น (ดูภาพที่ 17 ประกอบ) ส่วนวัดถ้ำที่มั่วเกา ได้พัฒนารูปแบบสถูปเจดีย์เป็นเหลี่ยมทำเป็นศิลปะจีนแล้ว (ดูภาพที่ 18-19 ประกอบ)

ภาพที่ 16 ถ้ำการลี้
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 17 ถ้ำเจดีย์หมายเลขที่ 26 อชันต้า
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 18 ถ้ำมั่วเกาหมายเลขที่ 254 ราชวงศ์เว่ยเหนือ
ที่มา: Northern Wei Mogao : online

ภาพที่ 19 ถ้ำมั่วเกา หมายเลขที่ 254
ราชวงศ์เว่ยเหนือ
ที่มา: Northern Wei Mogao : online

ภาพที่ 20 ถ้ำมั่วเกา หมายเลขที่ 259
ราชวงศ์เว่ยเหนือ
ที่มา: Dunhuang research academy, 2006, 27

3.3.2 ถ้ามีว่เกาหมายเลข 259 เมืองตุนหวง มีพระพุทธรูปปฏิมารูปศากยมุนีปางสมาธิ พระพักตร์กลม พระโอษฐ์ยิ้ม พระขนงโค้ง พระเนตรเล็ก พระเกศามีอุษณีษะ ที่พระเกศาทำเป็นเส้นหยัก ห่มจีวรคลุมเปิดพระศอก จีวรระบายสี่ พระเกศาและจีวร เป็นอิทธิพลศิลปะคันธาระ เหมือนกว่าถ้าหมายเลข 245 พระขนงโค้ง พระพักตร์ออกวัดฉนวนธรรมจีน (ดูรูปที่ 20 ประกอบ)

3.4 ถ้ำปิ่งหลิง (Bingling cave) ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองหลานโจว 100 กิโลเมตร มณฑลชานซี เป็นถ้ำพระพุทธรูปศาสนา แกะสลักบนหินธรรมชาติในหุบเขาแม่น้ำเหลือง เริ่มสร้างในสมัยของราชวงศ์จินตอนปลาย พ.ศ. 963 จนถึงสมัยราชวงศ์ชิง ตำแหน่งของถ้ำปิ่งหลิงอยู่บนเส้นทางสายไหมครั้งทางของถ้ำพระพุทธรูปบาบิยัน กับถ้ำหยุนกั๋งและถ้ำหลงเหมิน (Bingling : online)

ในสมัยเว่ยเหนือพบว่าที่ถ้ำปิ่งหลิงมีการสร้างถ้ำหมายเลข 100, 125, 126, 128, 132 เป็นต้น ถ้ำตัวอย่างที่นำเสนอความงามทางรูปแบบคือพระพุทธรูปจากถ้ำหมายเลข 125 และถ้ำหมายเลข 126

3.4.1. ถ้ำหมายเลข 125 ความงามของพระพุทธรูปถ้ำนี้ พระพักตร์จะยาว พระนาสิกนูนโด่งเป็นสันและพระขนงนูนเป็นเส้นยาว พระนลาฏกว้าง พระโอษฐ์ยิ้ม พระเนตรเล็ก เรียวยาวมองต่ำ พระกรรณยาวจากระดับพระขนงถึงระดับหู พระเกศาเรียบมีอุษณีษะโป่งมน พระวรกายห่มคลุมเป็นเสื้อคลุมแบบศิลปะจีน เปิดเห็นกลางพระอุระด้านในเห็นจีวรห่มเฉียง รูปแบบศิลปะจีนแล้วคือภาพรวมของพระพักตร์ พระเนตรที่เล็กเรียวเหมือนชาวพื้นเมือง และการห่มเสื้อคลุมแบบวัฒนธรรมจีน (ดูภาพที่ 21 ประกอบ)

3.4.2. ถ้ำหมายเลข 126 ลักษณะของพระพักตร์ภาพรวมเหมือนกับรูปที่ถ้ำหมายเลข 125 ดูเล็กกว่าเล็กน้อย รูปทั้งสองพระวรกายผอมลงทั้งที่ห่มคลุมเสื้อแบบจีน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นในสมัยนี้ วัสดุเทคนิคเป็นประติมากรรมสลักหินนูน เบื้องหลังยังประกอบด้วยประภามณฑลทั้งสองแบบคือทั้งศิโรประภากับประภาวลี ซึ่งการทำประภามณฑลได้ทำมาก่อนหน้าแล้วในศิลปะคันธาระ และศิลปะคุปตะตามลำดับ (เชษฐ ติงสัญชิต, 2544, 214) ทั้งประภามณฑลและองค์พระพุทธรูปยังมีการลงสีประกอบ (ดูภาพที่ 22 ประกอบ)

ภาพที่ 21 ศากยมุนี ถ้ำที่ 125 ราชวงศ์เว่ยเหนือ

ที่มา: North Wei's Buddhist Arts in Bingling Caves, 2001

4. วิเคราะห์ความงามของรูปแบบพุทธปฏิมาสมัยเว่ยเหนือ

จากการศึกษารูปแบบของพุทธปฏิมาที่สร้างขึ้นในถ้ำสมัยเว่ยเหนือ ได้แก่ถ้ำหยุนกั๋ง ถ้ำหลงเหมิน (ถ้ำปินหยาง) ถ้ำมั่วเกา และถ้ำปิงหลิง วิเคราะห์ความงามได้ดังนี้

4.1 ความงามของรูปพุทธปฏิมา รูปพระศากยมุนีและพระเมตไตรยะ ของถ้ำหยุนกั๋ง หมายเลข 16-20 ถ้ำหยุนกั๋งถือว่าเป็นจุดเริ่มแรกของราชวงศ์เว่ยเหนือ ถ้ำดังกล่าวนั้นสร้างในเขตเมืองหลวงสร้างโดยองค์จักรพรรดิ ถ้ำทั้งห้าถือว่าการสลักรูปขนาดใหญ่ของสมัยเว่ยเหนือ ที่เจาะลึกเข้าไปในภูเขาหิน ซึ่งเราพบว่าในประเทศจีนก่อนสมัยอันยังไม่ปรากฏการทำมาก่อน การที่สมัยเว่ยเหนือทำการสร้างพระปฏิมาขนาดใหญ่นี้ เราพบในเส้นทางสายใหม่ที่มีหลักฐานคือที่เมืองบามิยัน เป็นพระปฏิมาที่สลักเข้าไปในภูเขาหินภูเขา ซึ่งมีนักวิชาการนำเสนอว่า พระขนาดใหญ่ที่บามิยันอาจเป็นต้นแบบให้พระพุทธรูปปฏิมาที่ถ้ำหยุนกั๋งคือถ้ำแบบปฏิมาพระ (อิริชชัญ ไชยพจน์พานิช, 2562, 106) แต่เมื่อเปรียบเทียบปีที่สร้างแล้วที่ถ้ำหยุนกั๋งอาจสร้างขึ้นก่อน ส่วนองค์พระปฏิมาขนาดใหญ่ที่ถ้ำกิชิล (อยู่ทางตะวันตกของถ้ำมั่วเกา) มีผู้กล่าวถึงว่ามีการสร้างพระพุทธรูปปฏิมารูปองค์ใหญ่ แต่ถูกทำลายไปในภายหลัง มีอิทธิพลมาจากบามิยันเช่นกันและอาจให้อิทธิพลกับพระพุทธรูปปฏิมาที่ถ้ำหยุนกั๋ง (Hansen, 2557, 106) ที่ถ้ำกิชิลหมายเลข 47 เป็นหลักฐานถ้ำขนาดใหญ่ (Xuchu, Xiaoshan, 2006, 29) ที่อาจมีการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาขนาดใหญ่ไว้ในถ้ำนี้ ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้ยังคงต้องศึกษาต่อไปในเรื่องที่มาของขนาดองค์พระ

สมัยเว่ยเหนือเป็นสมัยรวมอาณาจักรจากที่ตนเองนั้นเป็นเผ่าเร่ร่อน มีคนหลายชาติพันธุ์ ทำให้ราชวงศ์เว่ยเหนือ ต้องการที่จะแสดงอำนาจของการปกครองผสมกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอิทธิพลทางความเชื่อในขณะนั้น คือการแสดงความเชื่อที่ว่าจักรพรรดิคือองค์พระพุทธรูปเจ้า ที่จะปกครองชนเผ่าและชาวจีนในเขตภาคเหนือได้ และศูนย์กลางของการปกครองก็ได้สร้างเมืองหลวงใกล้กับพื้นที่อยู่ของตนในขณะนั้น

สำหรับในเรื่องของความงามองค์ปฏิมาของห้าถ้ำแรกที่กล่าวข้างต้นนี้ (ถ้ำที่ 16-20) พบว่ายังปรากฏอิทธิพลจากอินเดียศิลปะคันธาระอยู่ มีการสลักพระเกศาเป็นแบบม้วนมวยผม มีลักษณะการห่มจีวรเฉียง ห่มจีวรคลุมมี 2 แบบ คือห่มคลุมแบบเปิดพระศอกและห่มคลุมแบบปิดพระอังสาขา มีจีวรพาดพระอังสาขา จีวรพาดพระกรซ้าย ลักษณะจีวรแบบศิลปะคันธาระ (อิริชชัญ ไชยพจน์พานิช, 2562, 114-116) ในถ้ำหมายเลขที่ 16, และหมายเลขที่ 19 ลักษณะของการห่มแบบวิฆเนศวรธรรมจีน องค์พระพุทธรูปปฏิมามีขนาดใหญ่ ในรูปประทับยืน ประทับนั่งแบบห้อยพระบาท และประทับนั่งแบบไขว้พระบาท การประทับนั่งแบบไขว้พระบาทนี้ นักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่า มักจะเป็นลักษณะทางประติมาวิทยาพระเมตไตรยะโดยเฉพาะ (อิริชชัญ ไชยพจน์พานิช, 2562, 99) พระพักตร์ลักษณะกลมอมยิ้ม พระเนตรมองตรงระดับหินหรือแก้วสีดา พระวรกายไม่อ้วนไม่ผอมดูสมส่วน พระกรรณใหญ่และยาวถึงพระอังสา เป็นความงามสมัยเว่ยเหนือเริ่มแรก อีกทั้งศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำราชอาณาจักร

ความงามของพระพุทธรูปปฏิมาถ้ำหมายเลข 5 และถ้ำหมายเลข 6 ของถ้ำหยุนกั๋ง เป็นช่วงที่มี

การปฏิรูปการปกครอง องค์พระพุทธรูปปฏิมาถ้ำหมายเลข 5 ยังมีความขนาดใหญ่อยู่ พระพักตร์ยังคงคล้ายกับถ้ำหมายเลข 16 - 20 แต่จิวรนั้นเน้นวัฒนธรรมจีนอย่างชัดเจนคือ ห่มคลุมเปิดพระอุระเห็นจีบสงบและเห็นรัดประคด สิ่งที่เพิ่มเติมในสมัยของจักรพรรดิเสี่ยวเหวินตี้คือ เริ่มมีการสลักเม็ดพระศก แต่เนื่องด้วยมีหลักฐานว่าถ้ำนี้มีการซ่อมบูรณะผนัง เพดาน และมีการเขียนสีในสมัยราชวงศ์ซิง (ปรีวัณห์ จันทร, 2551, 55) ส่วนถ้ำหมายเลข 6 เป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่ประดิษฐานในซุ้มคูหาของเจดีย์ พระวรกายที่ดูเหมือนกับถ้ำมั่วเกาหมายเลข 245 มีพระพักตร์ที่ค่อนข้างกลม แต่ก้นผิวดอกต่างตรงที่พระเศวตมีเม็ดพระศก (ในสมัยราชวงศ์เว่ยเหนือ มีการพบพุทธรูปปฏิมาที่ทำพระเศวตแล้ว)

4.2 ความงามของพระพุทธรูปปฏิมาถ้ำหลงเหมินที่ถ้ำปินหยาง เมืองลั่วหยาง จักรพรรดิเสี่ยวเหวินตี้ทรงนับถือพระพุทธศาสนา หลังจากช่วงสมัยจักรพรรดิไท่หวู่ตี้พระองค์ทำลายวัดในพระพุทธศาสนาลง ต่อมาจักรพรรดิเสี่ยวเหวินตี้ พระองค์ได้ทรงดำเนินนโยบายปฏิรูปการปกครองประเทศ ทรงนิยมในวัฒนธรรมจีน โดยทำการย้ายเมืองหลวงจากเมืองผิงเจิงมายังเมืองลั่วหยาง ดังนั้นแล้วสมัยนี้จึงเกิดรูปแบบทางวัฒนธรรมจีนมากขึ้น

ขนาดของพระพุทธรูปปฏิมาในถ้ำปินหยาง ขนาดไม่ใหญ่เท่าห้ำถ้ำที่ถ้ำหยุนกั๋ง แต่รูปแบบทางความงามของพระพุทธรูปปฏิมาที่ถ้ำปินหยาง พระพักตร์มีลักษณะกลมยาวขึ้น พระพักตร์ยิ้ม พระเนตรใหญ่ พระกรรณยาวเกือบถึงพระหู (สั้นกว่าที่ถ้ำหยุนกั๋ง) มีอุณาโลม พระเศวตเป็นมุ่นมวยผม มีเส้นพระเศวต ห่มจีวรคลุมแบบเปิดกลางพระอุระแบบวัฒนธรรมจีน พระวรกายผอมกว่าห้ำถ้ำที่ถ้ำหยุนกั๋ง ดังนั้นแล้วพระพุทธรูปปฏิมาที่ถ้ำปินหยางมีลักษณะเหมือนชาวจีนมากขึ้น อุณาโลมมีในสมัยคันธาระแล้ว

4.3 ถ้ำมั่วเกาหมายเลขที่ 245 เมืองตุนหวง เป็นถ้ำเจดีย์ พบสลูเจดีย์ที่พัฒนาต่อเนื่องจากถ้ำอชันด้า ถ้ำเอลโลล่า ในศิลปะอินเดียบราหฺมและศิลปะหลังคุปตะ ถ้ำที่ 245 นี้มีพระประธานประดิษฐานในซุ้มคูหาประทับนั่งไขว่พระบาท พระหัตถ์ทั้งสองข้างชำรุด พระพักตร์ค่อนข้างกลม ห่มจีวรเป็นริ้วเปิดพระอังสาขวา

ความงามของพระพุทธรูปปฏิมาอยู่ที่การจัดวางองค์ประกอบ การปั้นและการเขียนสี จึงทำให้พระประธานมีความโดดเด่น พระประธานประดิษฐานอยู่ในซุ้มคูหาของเจดีย์ มีขนาดใหญ่ประมาณ 30% ของซุ้มคูหา และซุ้มคูหาเมืองค้ประกอบที่ประกอบด้วย พระโพธิสัตว์ พระสาวก เทวดานางฟ้า ประภามณฑลรัศมี ประภาและประภาวดี ส่วนรูปแบบขององค์พระประธานองค์นี้กลับคล้ายทางเมืองหลวงที่ถ้ำหยุนกั๋ง เพียงแต่มีการใช้สีที่จิวร ลักษณะของจิวรก็เป็นอิทธิพลทางศิลปะคันธาระที่เข้ามาก่อนแล้ว และถ้ำมั่วเกาหมายเลข 259 เป็นอิทธิพลศิลปะคันธาระเห็นชัดเจนกว่าที่ถ้ำมั่วเกาหมายเลข 245 ที่พระเศวตและการห่มจีวร

4.4 ถ้ำปิ่งหลิง เป็นถ้ำที่อยู่บนเส้นทางสายไหม ถ้ำที่ 125 และ 126 เป็นถ้ำตัวอย่างในกรณีศึกษาความงามขององค์พระพุทธรูปปฏิมา รูปแบบของพระสลักหินลงสี เป็นถ้ำขนาดเล็ก มีรูปพระศากยมุนีในถ้ำที่ 125 พระพักตร์ค่อนข้างยาว พระขนงโค้งปีกกาพระเนตรเล็กเรียวยาว พระโอษฐ์ยิ้ม พระกรรณยาวถึงพระหู อุษณีษะโค้งมน (อาจมีการระบายสีเขียนเป็นเส้นพระเศวต) ห่มจีวรเปิด

กลางพระอุระ จีวรชั้นนอกเป็นขอบชัดเจนและเห็นจีวรห่มเฉียงภายใน ส่วนพระศากยมุนีในถ้ำที่ 126 พระพักตร์จะยาวกว่าถ้ำที่ 125 ด้านหลังพบสลักประภามณฑลแบบวงโค้งทั้งศิริประภาและประภาวดี ไม่มีลวดลายละเอียดเขียนสี

พัฒนาการขององค์พระพุทธรูปปฏิมาเริ่มแรกของราชวงศ์เว่ยเหนือ ยังมีอิทธิพลจากภายนอก คือศิลปะคันธาระ (ดูภาพที่ 23 ประกอบ) และมีอิทธิพลจากราชวงศ์ก่อนหน้าที่สร้างองค์พระปฏิมาขึ้นก่อน ก่อนที่จักรพรรดิเหวินเจินตี้เริ่มสร้างองค์ปฏิมาที่ถ้ำหยุนกั๋ง คือถ้ำที่ 16 - 20 เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 1003 ดังตัวอย่างองค์ปฏิมาสมัยราชวงศ์เป่ย์เหลียง (พ.ศ. 940-1000) ที่ถ้ำมั่วเกาหมายเลขที่ 268 มีการสร้างองค์ปฏิมาที่มีอิทธิพลจากศิลปะคันธาระขึ้นก่อน (ดูภาพที่ 24 ประกอบ) ต่อมาในสมัยเว่ยเหนือได้พัฒนาเป็นรูปแบบของตนเอง ที่มีพระพักตร์เป็นพื้นดินมากขึ้นกว่าช่วงแรก พระกรรมที่ใหญ่ การห่มจีวรที่เป็นรูปแบบวิวัฒนาการจีนเปิดพระอุระเห็นลายสวาง สายรัดประคด และส่งอิทธิพลต่อให้กับราชวงศ์ในชั้นหลังต่อไป

ภาพที่ 23 พระพุทธรูปศิลปะคันธาระ พศว.6-9
ที่มา: <https://sites.google.com/site>

ภาพที่ 24 ถ้ำมั่วเกา หมายเลข 268 ศิลปะราชวงศ์เป่ย์เหลียง
ที่มา: Cave Temples of Dunhuang 2016, 45

5. สรุปความงามของรูปปฏิปถามหายานในสมัยเว่ยเหนือ

จากการศึกษาพบว่าในช่วงแรกของอาณาจักรที่ถ้ำหยุนกั๋ง ถ้ำหมายเลขที่ 16-20 พระพุทธรูปปฏิปถามีขนาดใหญ่ เป็นอิทธิพลที่ผ่านมาจากเส้นทางสายไหมเมืองบามิยัน ถ้ำกิซิด หรืออาจเริ่มคิดสร้างขึ้นที่ถ้ำหยุนกั๋งเป็นครั้งแรกก็เป็นไปได้ พระพักตร์และพระวรกายดูสมบุรณ์ แสดงถึงอิทธิพลรูปแบบศิลปะคันธาระ รูปแบบจีวรมีทั้งอิทธิพลศิลปะคันธาระและแบบวัฒนธรรมจีนพื้นเมืองผสม เป็นความงามที่ผสมผสานทั้งอินเดียและจีนร่วมกัน ส่วนถ้ำหมายเลข 5 และหมายเลข 6 สร้างขึ้นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อการปฏิรูปการปกครองที่เน้นวัฒนธรรมจีน ถ้ำหมายเลข 5 มีเค้าของห้าถ้ำแรก จุดเน้นตรงจีวรแสดงวัฒนธรรมจีน ที่พระเศียรมีลายพระเกศา ส่วนถ้ำหมายเลข 6 มีเค้าเหมือนกับถ้ำมั่วเกาแต่ก็แสดงความเป็นวัฒนธรรมจีนที่จีวรอย่างชัดเจน

ที่ถ้ำปินหยางองค์จักรพรรดิดำเนินนโยบายปฏิรูปการปกครองแบบจีน ทำให้รูปแบบความงามของพระพุทธรูปพระพักตร์ พระวรกายผอมลง และการห่มจีวรจึงเป็นวัฒนธรรมจีนมากขึ้นที่ถ้ำมั่วเกา หมายเลข 245, 259 พระพุทธรูปมากลับมาดูสมบุรณ์ พระเศียร อุษณีษะ และห่มจีวรแบบศิลปะคันธาระ อย่างชัดเจน พระพักตร์มีเค้าวัฒนธรรมจีน ถ้ำหมายเลข 245 เป็นถ้ำเจติยะ แต่รูปแบบปรับเป็นศิลปะจีน พระพุทธรูปมาโดดเด่นสวยงามด้วยพื้นหลังประภาวดี ศิรประภา นอกจากนี้ลวดลายของซุ้มคูหาใช้สีสวยงามตัดกับสีของพระพุทธรูป

ที่ถ้ำปิ่งหลิง สร้างขึ้นปลายสมัย เป็นถ้ำอยู่ตรงกึ่งกลางของบามิยันกับถ้ำหยุนกั๋งและถ้ำหลงเหมิน กลับพบว่าพระพักตร์ของพระพุทธรูปคล้ายกับถ้ำปินหยาง ห่มจีวรแบบวัฒนธรรมจีนแต่ความงามนั้นน้อยกว่าที่ปินหยางอาจเป็นเพราะปินหยางเป็นเมืองหลวงแห่งที่สองของราชวงศ์เว่ยเหนือ แต่พระพักตร์เหมือนพื้นเมืองเช่นกัน

ประเด็นถ้ำเจติยะ ถ้ำหมายเลข 6 ที่หยุนกั๋งกับถ้ำมั่วเกา หมายเลข 245 มีการทำเจติยะด้วยกัน หลักฐานถ้ำหมายเลข 6 สร้างสมัยจักรพรรดเสี่ยวเหวินตี้ พระปฏิปถามห่มจีวรเปิดพระอุระ แต่ที่ถ้ำมั่วเกาห่มจีวรเฉียง สันนิษฐานว่าที่ถ้ำมั่วเกาอาจสร้างขึ้นก่อนถ้ำหยุนกั๋ง

ประเด็นปัจจัยที่ทำให้รูปแบบขององค์พระพุทธรูปปฏิปถามหายานในสมัยเว่ยเหนือ มีความแตกต่างกัน คือ โดยในช่วงแรกของราชวงศ์ได้รับอิทธิพลทางศิลปะคันธาระ พระพักตร์กลม ทำมุ่นมวยผม การห่มจีวร การนั่งห้อยพระบาท แต่ก็เริ่มมีศิลปะจีนแล้วคือ บางองค์มีการห่มจีวรแบบจีน การนั่งไขว่พระบาท ในซุ้มคูหาสี่เหลี่ยมแบบศิลปะจีน การนำศิลปะคันธาระมาใช้และมีอิทธิพลจีนบ้างแล้ว แต่พระพักตร์ส่วนใหญ่ยังไม่เหมือนศิลปะจีน อาจเป็นเพราะเป็นช่วงของการรวมอาณาจักร ช่างยังมีสนิยมเรียนรู้จากต่างถิ่น ส่วนในช่วงหลังของราชวงศ์มีการนำหลักการปกครองจากชาวฮั่นมาใช้ มีส่งเสริมการยอมรับสกุลจีน สวมใส่เสื้อผ้าแบบจีน พูดภาษาจีน จึงทำให้รูปแบบขององค์พระพุทธรูปปฏิปถา มีพระพักตร์เหมือนชาวจีน โดยเฉพาะพระเนตรที่เล็กเรียวยาว และการห่มจีวรคลุมที่เปิดให้เห็นพระอุระ เห็นจีวรเฉียงด้านใน สบง รัตประคต เป็นส่วนสำคัญ

5. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้

ที่ถ้ำกิชิด เมืองกุซา พระพุทธปฏิมาได้ถูกทำลายไป เหลือแต่ถ้ำที่บอกขนาดความใหญ่ได้เท่านั้น จึงขาดหลักฐานที่จะนำมาศึกษาความเชื่อมโยง โดยเฉพาะประเด็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เพราะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเดินทางผ่านเมืองนี้ก่อนที่จะมายังเมืองหลงผิงเฉิง ซึ่งนิยมสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ นอกจากนั้นแล้วยังต้องศึกษาพระพุทธรูปของเมืองอื่น ๆ ประกอบเพิ่มเติมที่ตั้งอยู่ตามเส้นทางสายไหม จะทำให้ได้ความชัดเจนของรูปแบบทางความงามสมัยเว่ยเหนือมากยิ่งขึ้น อีกประเด็นหนึ่งคือเรื่องรูปแบบองค์ประกอบของเจดีย์ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจที่จะนำมาเปรียบเทียบและบอกอายุสมัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ส่วนปัญหาของการศึกษาในครั้งนี้คือ การขาดหลักฐาน ที่มีการปฏิสังขรณ์องค์พระพุทธรูปปฏิมาในชั้นหลังของถ้ำต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์ถังอาจทำให้ข้อมูลยังไม่ยุติ และที่เกิปัญหาอีกส่วนหนึ่งคือ องค์พระพุทธรูปปฏิมาที่ชำรุด เช่นลายพระเกศาที่เขียนด้วยสีหลุดลอกลง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กำจร สุนพงษ์ศรี.(2531). ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชษฐ ติงส์ถุชลี.(2554). พระพุทธรูปอินเดีย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ปริวัฒน์ จันท.(2551). ห้องแดนมังกร มณฑลซานซี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- ผาสุข อินทรารุช.(2543). พุทธปฏิมามหายาน. กรุงเทพฯ: อักษรสมัย.
- อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช.(2562). ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน โดยสังเขป ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์-ราชวงศ์ชิง. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส.
- Dunhuang Research Academy.(2010).China Dunhuang. Jiangsu : Jiangsu Fine Arts Publishing House.
- Hansen Valerie (เขียน), นงนุช สิงหเดชะ (แปล).(2557). พลิกประวัติศาสตร์ เส้นทางสายไหม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Huo Xuchu, Qi Xiaoshan.(2006). The Buddhust Art in Xinjiang Along The Silk Road. Xinjiang : Xinjiang University Press.
- Longmen Grottoes.(2000). Beijing : Xinhua.
- Neville Agnew, Marcia Reed และ Tevvy Ball.(2016). Cave Temples of Dunhuang: Buddhist Art on China's Silk Road . Hong Kong : The Conservation Institute Los Angeles Getty.
- North Wei's Buddhist Arts in Bingling Temple Caves.(2001). Shanghai: Shanghai People's Fine Arts.

เว็บไซต์

พระพุทธศาสนาในจีน, [online]. Retrived April 10, 2020 from buddhistworldso.blogspot.com

ลัทธิธรรมปุณฺฑริกสูตร, [online]. Retrived April 10, 2020 from <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0Bingling>, [online]. Retrived April 10, 2020 from https://en.wikipedia.org/wiki/Bingling_Temple

Longmen-caves-luoyang, [online]. Retrived April 10, 2020 from https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/south-east-se-asia/china-Mogao_cave_254, [online]. Retrived April 10, 2020 from Neville Agnew, Marcia Reed และ Tevvy Ball. Cave Temples of Dunhuang: Buddhist Art on China's Silk Road Los Angeles: Getty Conservation Institute

Northern_Wei, [online]. Retrived April 10, 2020 from https://en.wikipedia.org/wiki/Northern_Wei

Northern Wei 464.png, [online]. Retrived April 10, 2020 from https://th.wikipedia.org/wiki/Northern_Wei_Dynasty, [online]. Retrived May 4, 2020 from https://wiki.samurai-archives.com/index.php?title=Northern_Wei_Dynasty

Northern Wei Mogao, [online]. Retrived April 10, 2020 from https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sculpture_and_mural_from_cave_254

Sue Wang, Retrived April 11, 2020 from <http://www.cafa.com.cn/en/news/details/8324875>

Yungang Caves, [online]. Retrived May 3, 2020 from <http://www.shunya.net/Pictures/China/Datong/YungangCaves.html>

Yungang Grottoes, [online]. Retrived April 10, 2020 from <http://www.art-and-archaeology.com/china/datong/yg03.html>

Yungang_Grottoes, [online]. Retrived April 10, 2020 from http://www.drben.net/ChinaReport/Shanxi_Province/Yungang_Village/Yungang_Grottoes

Yungang-Grottoes.htm, [online]. Retrived April 10, 2020 from <https://www.topchinatravel.com/china-attractions/yungang-grottoes.htm>

Wei dynasty, [online]. Retrived April 10, 2020 from <https://www.britannica.com/topic/Wei-dynasty>

ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม : เทคนิคการสร้างพื้นผิวภาพและน้ำหนักด้วยวิธีการประทับสี
ในงานจิตรกรรมแบบยุโรปสมัยโบราณ (Old European Master's Styles)
สู่การสร้างสรรคงานจิตรกรรมด้วยวิธีการประทับสีอะคริลิก (Acrylic Color Stamp)

